

2. Бабій І. М. Складні слова у поетичному лексиконі Юліуша Словацького: семантико-дериваційний аспект. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2018. Вип. XV. С. 79-86.
3. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. Київ: Наукова думка, 1984. 251 с.
4. Сапеляк С. Страсті по любові: Поезії. Харків: Майдан, 2000. 132 с.
5. Сапеляк С. Тривалий рваний зойк. Поезії. Київ: «Радянський письменник», 1991. 190 с.

*Михайлишин Юлія
Науковий керівник – доц. Ткачук Олександр*

ФЕНОМЕН «ТИХОЇ» ЛІРИКИ У ДОРОБКУ ІВАНА МАЛКОВИЧА

Культурно-естетичний розвиток 1960-1980-х років ХХ століття характеризувався гучним мистецьким піднесенням, поетичним експериментаторством як способом супротиву ідеологічній системі. Ослаблення політичного тиску дало змогу розвиватися поколінню талановитих авторів, що популяризували естетизм у ліричному річищі мистецького процесу. Представники цієї культурної епохи презентували нове сприйняття світу, без мотивів активної боротьби, «космічних» перетворень, а натомість з домінантою натурфілософських, медитативних концептів. У цьому контексті Юрій Ковалів відзначив: «Поетичний рух 70-х отримав назву «тихої» лірики. Очевидно, йшлося про непомітне входження цього покоління у літературу, особливо інтонаційну стриманість їхньої внутрішньо-зосередженої поезії» [6, с.100]. Отже, «тиха» лірика – це назва поетичного напрямку української літератури 70-х – поч. 80-х рр. 20 ст., що характеризувався натурфілософським звучанням, переважанням онтологічних проблем існування людини, запереченням соцреалізму. Актуальність нашого дослідження полягає в тому, що поезія Івана Малковича не розглядалася в контексті естетичного феномену «тихої лірики».

Мета статті полягає в дослідженні мотивів поезії Івана Малковича в аспекті естетичної парадигми «тихої лірики». Серед науковців, що досліджували творчість Івана Малковича є: Н. Анісімова, В. Герасим'юк, Ю. Ковалів, І. Римарук, Е. Соловей, В. Моренець, І. Козлик, О. Ткаченко та ін.

Поетичне покоління поетів 80-х років існувало у принципово іншому культурно-історичному зрізі та певною мірою утверджувалося в протиставленні традицій шістдесятництва. Ігор Римарук зазначав, що вісімдесятники «ніколи не мали їх за супротивників. Ми писали не краще чи гірше – інакше. Жили – також інакше, за власними правилами, які, вочевидь, не підійшли б ні першим, ні другим... Чи не найбільшою заслугою «вісімдесятників» перед українською літературою є те, що вони подали приклад моральності... Зокрема, поети-«вісімдесятники» повернули віршеві його істинне призначення і смисл, який – не поза віршем, а в ньому самому, диктується не добрими намірами чи політичною кон'юнктурою, а законами розвитку самої мови, які відмінюють наперед заготовлені рішення» [10].

Творчість представників так званої «тихої» лірики – В. Затуливітра, І. Жиленко, П. Мовчана, Л. Скирди, А. Кичинського, В. Підпалого, Л. Талая, Л. Таран та ін. – привабила модерністські пошуки покоління 80-х років такими факторами: «зміна кута зору від планетарної глобальності до земної локалізації» [4, с.137]; прагнення до соціально-історичного реалізму, точності образних асоціацій, філософської багатогранності образу; перехід «від

«космічних» пристрастей до морально-філософської проблематики конкретного людського буття»; переосмислення фольклорної образності та символіки [4, с.137].

Наслідкування «тихої» лірики поколінням вісімдесятників було зумовлене політичною ситуацією в Україні, яку влучно схарактеризував Іван Дзюба: «70-ті роки ХХ ст. ввійшли в історію «одної шостої частини світу» як період згубного «застою», майже пропашости [...]. Всупереч усім «зачисткам» культурної території та цензурному тискові, тривало поступове розхитування догм «соціалістичного реалізму», збагачення мистецьких форм, тихе «протягування» – з невинним виглядом – зразків і тенденцій західного авангарду» [3, с.8]. Літературознавець зауважив, що період формування «тихої» лірики припадає на «період безчасся» у суспільному житті.

Поетів 70-х і 80-х об'єднує бажання змінити пріоритети у ліриці – віддалятися від ідеологічної заангажованості і звернутися до естетичних засад. Професор Володимир Моренець називав покоління 80-х перекірливими пасинками пізнього «застою», які прийшли в літературу «з вірою в доконечність кардинальних світоглядних змін, вироблення нових моральних, філософських, навіть ідейно-естетичних орієнтацій» [9, с.67]

Ці ж тенденції простежуються і у поезіях Івана Малковича, що яскраво вирізняються серед творчого добутку 80-х років ХХ ст. Його лірика виголошує безумовну естетичну вартість краси, народженої з глибин національного духу.

Суміш стильової палітри у творах митця впливає на організацію емоційної тональності лірики: робить її «грайливою», а громадянську – алегорично-казковою. Бажання завуалювати в казкових мотивах гострі національно-політичні проблеми молодій державі, алегорично показати її ворогів не є доказом побоювань автора «назвати речі своїми іменами», навпаки – така алегоричність легко розкодується «О північна козо-дерезо, / що ти тут загубила?» [8, с.56], «Триста років у нашій траві – / кажеш, їла листочок? / Триста літ мед-вино ручаї – / кажеш, пила ковточок?» [7, с.98], «з вороніжчиною й кубанщиною / була б ти пишногузніша [8, с.9], «з підземних барлог / заревіли кремлівські куранти» [7, с.39]. Така відсутність «гучного» декларативного патріотизму є ще однією рисою «тихої» лірики.

У творчості представників «тихої» лірики простежувалась апеляція до натурфілософських витоків людського існування. Поезія Івана Малковича «Із янголом на плечі» має на меті звернути увагу читача саме на проблеми буття людини: ніч, самотня людина з маленьким вогником свічі «йде в ніде, в невороття» [7, с.20]. Напруження дедалі зростає: «сірий маятник життя» жене мандрівника в спину, вій вітру, що передається алітерацією «в», загрожує затушити свічку, і страшений дітовбивця Ірод вже готовий знищити всі дитячі голоси, що проростають у душі. Змальовується атмосфера передчуття трагедії. На початку поезії постає незнайомиць, «хтось», хто набуває узагальнювального значення: хтось бреше собі самотньо / із янголом на плечі [7, с.20].

Цей «хтось» долає життєві випробування, зображені у творі за допомогою образних форм: край світу, ніч, вітер, Ірод, маятник життя. В поезії ніби йдеться про абсурдність людського життя. Але це стосується лише тих, хто невпевнено крокує життям, «вештається», «тиняється», «бреше».

З цим твором співзвучний інший вірш Івана Малковича – «Свічечка букви «ї», який має виразне національне спрямування. За формою він нагадує внутрішній монолог. У поезії порушено мовне питання. Починаючи поетичний роздум, автор наповнює текст зменшено-пестливими формами, що передають особливості нашої мови: долоньки, пальчики, свічечка букви «ї», серпик букви «є».

Метафора «крихітна свічечка букви «ї» будується на протиставленні. В основі цього тропа – проведення паралелі між тим, що зберегти рідну мову так само складно, як вберегти полум'я свічки від вітру. Все залежить від активної участі людини у захисті рідної мови, тому наставник закликає дитину «захищати» її, «оберігати», а «не покладатися тільки на солов'їв». Прикметно, що життєве призначення людини Малкович подає у поняттях зрозумілих навіть дитині. Така дитяча наївність була суголосна пошукам «тихих ліриків».

Ще однією характерною рисою «тихої» лірики є домінування художніх концептів тиші та мовчання. Особливого значення набули мотиви, у яких важливе місце посідала сакральна тиша як фундаментальний компонент не лише зовнішнього, а й внутрішнього світу ліричного героя у поезіях Малковича: «І дивовижними були / любов, і тиша, і вимова...»[7, с.101], «Чутно, як соки нуртують, / й знову при рідній ріці / равлики біло мурують / тихі свої церковці»[8, с.92], «Бо як печально знати все ж / в кассандриній трагічній тиші» [7, с.21], «Просто — за крайньою з лип / в тінь свою / мовчки / вкладаємось»[7, с.32], «із мук таких тихцем / йде вішатись нетяга»[8, с.11]. Парадигма концептів тиші/мовчання відзначається глибоким віддзеркаленням внутрішнього стану ліричного героя.

Отже, «тиха» лірика другої половини 20 ст. стала опозицією до, «гучної лірики». Перша постала поетичним феноменом, який своєю естетичністю, народною чуттєвістю, філософічністю та закоріненістю в українськість мала розголос як серед митців, так і серед широкого кола читачів. У поетичному доробку Малковича присутня елегантність та медитативність та водночас простота народного слова. Можна стверджувати, що стильові пошуки Малковича зумовила розвиток одного з напрямків новітньої «тихої» поезії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова Н. Естетична платформа пізнього поетичного модернізму: порівняльно-типологічний аспект. Філологічні семінари. Художні стилі, течії, напрями: історико-теоретичний аспект. 2011. Вип. 15. С. 33-40.
2. Анісімова Н. Пізній поетичний модернізм як естетичний феномен. Наукові записки БДПУ. 2014. Вип. 1. С. 74-81.
3. Герасим'юк В. Була така земля : Вибране, В. Герасим'юк; [вст. ст. І. Дзюби]. К. : Факт. 2003. 392 с.
4. Ільницький М. Перегук через покоління. М. Ільницький У фокусі віддзеркалень :[статті ; портрети ; спогади]. Л. : ЛНУ імені І. Франка, 2005. С. 113-137.
5. Каленченко О. Поліфонізм поетичного дискурсу шістдесятників (В. Симоненко, М. Вінграновський, В. Підпалій): дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. КНУ ім. Тараса Шевченка. Київ, 2009. С. 16.
6. Ковалів Ю. З одного джерела. Ю. Ковалів. Діалектика художнього пошуку. Літературнийпроце 60–80-х рр. К., 1989. С. 85.
7. Малкович І. Ізянголом на плечі. К.: Поет. Агенція «Княжів», 1997. 149 с.
8. Малкович І. Подорожник: поезії. К.: «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», 2016. 288 с.
9. Моренець В. Сучасна українська лірика (Особливості розвитку і логіка саморуху) : дис. ...д. філол. н. : 10.01.02 “Українська література” К., 1994. 442 с.
10. Римарук І. “Кожна перемога в поезії – піррова...” [Електронний ресурс] // Інтерв'ю вела Інна Долженкова. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura/igor-rimaruk-kozhna-peremoga-v-poezii-pirrova>